

Učiteljeva samopodoba

Milan Kotnik

NLP trener v Zavodu ENTRA
in predavatelj na ICES.

Pojem samopodoba v naših šolah pogosto srečujemo v povezavi z učenci in njihovo učno uspešnostjo ter osebnim razvojem. Prav zanimiv pa je pogled na vpliv učiteljeve samopodobe na njegovo delo v luči doseganja rezultatov. Kot trener NLP (nevro-lingvistično programiranje) in osebnotni coach pogosto pomagam učencem pri njihovih izzivih v zvezi s šolo in učiteljem pri njihovem napredku za profesionalno učinkovitost in zadovoljstvo pri delu.

Uvod

Samopodoba učitelja ima pomemben vpliv na to, kako učitelj opravlja svoje delo, kakšne medosebne odnose vzpostavlja in koliko stresa pri delu doživlja. Kobal (2003) definira samozavest kot množico odnosov, ki jih posameznik zavestno ali nezavedno vzpostavlja do samega sebe. V te odnose vstopa s pomočjo občutij, predstav, vrednotenja in ocen samega sebe, ki jih razvija v tipičnih socialnih situacijah. Učitelja, ki je imel težavo v odnosu s sodelavcem, sem vprašal, kako vidi sebe v odnosu do sodelavca. Ali vidi sebe večjega, manjšega ali enako velikega v primerjavi s sodelavcem? Presenečen je ugotovil, da si sebe predstavlja kot manjšega, kar je na pomemben način zaznamovalo njun odnos. Ko je to svojo predstavo popravil, si je s tem omogočil nove koristne možnosti za medosebni odnos. Spomnim se tudi učiteljice, ki je rekla, da ji je nek učenec »zrasel čez glavo«. S tem ni mislila, da je učenec kar čez noč postal večji kot ona. Je pa v tej njeni trditvi veliko resnice o njenem doživljanju njunega medosebnega odnosa in njene sposobnosti v zvezi s tem.

Priložnost in rešitev je v osebnem napredku

Narava pedagoškega poklica zahteva od učitelja nenehno strokovno izpopolnjevanje, osebno rast in profesionalen napredek. Razvijanje socialnih veščin je dobra priložnost za vsakega učitelja in po medosebni klimi v šoli je kmalu znana cela šola. Pogosto od učiteljev slišim zgodbe o »težavnih učencih« in o »težavnih razredih«, pa tudi sam sem se kot mlad učitelj srečeval s takimi izzivi. Kako se jih lotiti? Ena ideja je, da za nasvet povprašate kolega učitelja. Če nekaj deluje, je smiselno to prenesti v uporabo. Na učni delavnici za učitelje osnovne šole je večina učiteljev negodovala nad učencem, ki jim v razredu povzroča težave. Izkazalo se je, da ena učiteljica s tem učencem nima nobenih težav in z njim z lahkoto sodeluje. S preučevanjem primera dobre prakse smo ugotovili, da učenec potrebuje odločnost, sprejemanje in zaupanje v odnosu do učitelja. S primerno pripravo in s treningom ustrezne socialne dinamike se lahko vsak učitelj pripravi za obvladovanje izziva v razredu. To ne pomeni, da bo rešitev za vse učence enaka. Bo pa prineslo rešitev za konkreten primer. Obenem vsaka nova izkušnja opremi učitelja za tekoče izzive, ki ga v bodoče še čakajo.

Dober učitelj bo znal vzpostaviti učne odnose, ki podpirajo učenje

Kar učenec doživlja med učno uro, se spontano povezuje z obravnavano vsebino in

občutki bodo lahko za vedno zaznamovali odnos učenca do te vsebine. To se dogaja, če si tega želimo ali ne. Zanimive učinke dosegamo s čim manj besedami, ki jih raje poudarimo v nebesedni komunikaciji. Besede naj bodo rezervirane za učno vsebino. To daje povsem spontane učinke in izraža tudi to, v kar verjamemo. Zato je pomembno, ali učitelj verjame v učenčev uspeh, ker tudi to učenec zaznava. Ko se učitelj sreča s primerom nemira v razredu, je zelo pomembno, kakšen bo njegov nebesedni odziv na nastale okoliščine. Učitelja, ki potoži o tem, običajno vprašam: »Kaj potrebuješ, da boš lahko suvereno obvladoval dogajanje?« Odgovori so vedno na ravni doživljanja, kar se da za konkretne primere tudi praktično preigrati. Če želimo umiriti nemiren razred, bomo morali znati tudi sebe umiriti in delovati umirjeno. Nekateri učitelji si pomagajo s posebej izbranim mestom v razredu, s katerega vedno delujejo izrazito umirjeno. Tako lahko razredu brez besed sporočajo, da je čas za pozornost in umirjeno dinamiko. Druga možnost je, da dinamične učence dovolj zaposlimo. Pogosto so učenci nemirni, ker so polni energije in se zanje v učnem smislu premalo dogaja. Tudi dinamičen nemir v razredu je lahko koristen, če učenci pri učenju aktivno sodelujejo med seboj. Ustvarjalen učitelj se lahko igra s svojo lastno dinamiko in pri tem opazuje, kaj se dogaja v razredu. Tako pridobljene izkušnje so neprecenljive ne le pri delu v razredu, ampak v življenju nasploh.

Znati pogledati z drugega zornega kota

Pogledati na dogajanje v razredu z nekega drugega zornega kota, skozi oči drugega, ali z razdalje in videti sebe v dogajanju, je neprecenljivo. Preigravanje različnih zornih kotov je lahko za učitelja izredno poučno, pa naj bo to v odnosu do učencev, staršev ali do sodelavcev. Vsak človek ima svoj priljubljen način gledanja na odnose, v katerih se znajde. Nekdo se prepusti doživljanju, pa če je to prijetno ali pa ne. Spet drugi bo raje analiziral in si ne bo dovolil sproščenega odzivanja. Ko pogledamo na neko dogajanje z več zornih kotov, se v razmerah lažje znajdemo, saj bolj razumemo, kaj se dogaja. V takem primeru se čustveni odzivi umirijo in pogosto nastanejo dobri pogoji za nove ideje ter koristne rešitve. Postopek je posebej koristen pri pripravi na učno dogajanje ali pri pripravi na pogovor s starši ali sodelavci. Neka ravnateljica se je zlahka intenzivno vživljala v doživljanje otrok. Pogled z različnih zornih kotov ji je pomagal, da se je lahko zbrala in bolje razumela okoliščine pri delu s konkretnim otrokom. Prijem ni koristen le za učitelja. Lahko ga uporabi tudi pri svojem delu, ko pomaga učencu pri pripravi na nek nastop ali pri čim bolj plastičnem poučevanju. Praviloma so rezultati nastopa po tovrstni pripravi nadpovprečni.

Kaj pa, če se učitelj zmoti?

Ali je možno, da bi bil učitelj nezmotljiv? Osnovno sklepanje, ki ga lahko uporabimo, je sledeče: nič v naravi ni idealnega. Učitelj je povsem naravno bitje. Torej velja, da se tudi on lahko zmoti. Želimo si seveda, da do tega ne prihaja, a če do zmote že pride, kaj storiti? Pomembno je, da zaradi zmote nihče ni na škodi. V zdravem medosebnem odnosu znamo ločiti med osebo in dejanjem ter osebe ne obsojamo. Zato dober učitelj zaradi storjene lastne napake ne bo obremenjeval sebe niti drugih okrog sebe. Najbolje je, če iz napake ne dela velikega slona. Raje jo mirno popravi, se po možnosti opraviči in morda pošali na svoj račun, če je to primerno. Poznam učitelja, ki je naredil napako pri pisanju na tablo in jo

z nasmehom na ustnicah popravil: »To sem naredil namerno. Samo preverjam, če sledite?« Pomemben je končni učinek in ne napaka. Tudi učenci si želijo dobrega učnega dela. Prej ko se osredotočimo na učenje in pustimo napako za sabo, bolj je, saj ne izgublamo energije na napaki.

Obleka in njen vpliv

Pravijo, da obleka naredi človeka. Po drugi strani pa še tako uglašeno oblačenje ne more nadomestiti pristnega medosebnega odnosa. Preden sem začel učiti kot srednješolski učitelj, sem bil navajen na delo z ljudmi v poslovnem okolju. Čisto samo po sebi umevno mi je bilo, da se oblačim v obleko in kravato. Ko pa sem prišel v šolo v obleki, so me sodelavci spraševali, ali grem na pogreb. Pogledal sem po zbornici in ugotovil, da so drugi učitelji veliko bolj sproščeno oblečeni in celo ravnatelj je bil le v običajnem puloverju. To je bilo prvič in zadnjič, da so me tam videli v obleki. Spet drugače je bilo, kadar sem kot višješolski predavatelj predaval študentom, saj sem opazil, da so bili drugi predavatelji po pravilu strokovnjaki iz industrije, ki so se oblačili v poslovne obleke. Osnovno pravilo oblačenja za učitelje je: »Oblači se okolju primerno.« Kultura okolja narekuje, kaj je ustrezno in kaj ne. To je posebej pomembno, ko v neko okolje prihajaš na novo. Vedno presojamo glede na učinke, ki jih obleka daje na tiste okrog nas, in kako se ta sklada s kulturno vlogo, ki nam je bila v okolju zaupana.

NLP zakladnica za učitelje

Nevro-lingvistično programiranje je praktična veda, ki je nastala skozi študij primerov dobre prakse. Učiteljem ponuja obilo veščin, ki so neposredno uporabne v vsakdanji praksi tako pri pedagoškem delu kot tudi pri delu s starši in sodelavci. Uči nas, kako smo ljudje med seboj različni. Zato bo učitelj z uporabo NLP k vsakemu posamezniku našel njemu lastno pot za učenje in sodelovanje. Naj naštejemo nekaj namigov:

- ▶ Učenje poteka skozi zaznave naših petih čutov. Bolj ko te čute zaposliš, bolj polno je sprejemanje novega znanja.

- ▶ Naše predstave o nekem učencu ali o nekem pedagoškem izzivu niso enake pravi realnosti. So le posnetek in približek te realnosti. Tako kot zemljevid ni ozemlje in jedilni list niti približno ni kosilo.
- ▶ Blokada v komunikaciji pomeni pomanjkanje dobrega stika. Dober stik je povsem naraven pojav, lahko pa ga tudi zlahka zgradimo, ko je to potrebno.
- ▶ Vsako učenje poteka na zavedni in na spontani nezavedni ravni – skozi razmišljanje in doživljanje. Tako dosežemo trajne in globlje učinke.
- ▶ Vsak učenec in učitelj ima dosegljive vse vire, ki so mu potrebni za lasten osebni napredek.
- ▶ Kar učenec in učitelj verjameta, to bosta tudi dosegala.
- ▶ Bolj ko učitelj pozna učne posebnosti posameznega učenca, lažje mu bo omogočil doseganje dobrih učnih rezultatov.
- ▶ Jasni in realno zastavljeni cilji pomembno podpirajo dobre učne dosežke.
- ▶ Ni neuspehov, so le povratne informacije. V varnem učnem okolju se učenje podkrepi, saj se napake odpravljajo in popravljajo. Predpogoj za to je, da so napake pri učenju dovoljene.

Učitelj, ki dobro pozna NLP, bo bolje razumel, kateri procesi se pri učencu med učnim procesom dogajajo in ga bo znal lažje podpreti na njegovi učni poti. Zgornji namigi so le okvir, ki ob uporabi konkretnih NLP veščin komuniciranja in vplivanja dobijo še bolj praktičen pomen. Ameriški psiholog William James (1925) je že davno izpostavil, kako pomembna je aktivnost glede na ideje, ki jih sprejemamo skozi naše čute. Zato bodo zapisane ideje in namigi za bralca dobili pravo vrednost šele, ko bodo uporabljeni v praksi.

Literatura

- Kobal Grum, Darja (2003). Bivanja samopodobe. Ljubljana: Litera picta
 - William James (1925). The Talks to Teachers on Psychology. New York: Henry Holt
-